

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу фізико-математичного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Як свідчить практика європейських країн останніх десятиліть, уряди відіграють важливу роль в економічній політиці держави загалом і в бюджетній зокрема. Наслідком ефективної економічної та фінансово-бюджетної політики є ефективна соціальна політика. Українське суспільство є перехідним і до ринкових відносин, і до демократичних суспільних відносин.

Дослідники зазначають, що реалізація фінансово-бюджетної політики Урядом України протягом останнього десятиліття засвідчила її суперечливість і некомплексність фінансових перетворень, а це свідчить, що процес формування нової фінансової системи ще не закінчився. Упродовж зазначеного періоду «різко змінювалися внутрішні й зовнішні умови соціально-економічного розвитку України». Було досягнуто рівня критичних відхилень від граничних значень індикаторів економічної безпеки, руйнівного характеру взаємодії низки системотворчих індикаторів (внутрішнього боргу, динаміки цін, інфляції, валютного курсу), що призводило до майже щорічної зміни урядів й істотного коригування монетарної політики. Зазначене було і залишається наслідком і передумовою неефективності формування й реалізації бюджетної політики, яка нині не цілком відповідає національним інтересам України [2, с. 101-109].

Однією з найскладніших проблем на стадії складання проекту державного бюджету є проблема розподілу коштів між загальнодержавним і місцевим рівнями. Проаналізуємо, як виглядає цей процес з позиції співвідношення ідеї зведеного бюджету та принципу самостійності бюджетів, як співвідноситься з принципом централізації бюджетних відносин ідея громадянського суспільства, чи сприяє розвитку ринкових відносин бюджетний процес в Україні. Нині за традицією, що склалася ще в радянські часи, складання проекту державного бюджету відбувається відповідно до принципу централізації бюджетних ресурсів. Чинна Конституція України покладає повноваження зі складання проектів бюджету і закону про державний бюджет на Кабінет Міністрів України (ст. 116). У п. 6 цієї статті йдеться і про повноваження Уряду на виконання «затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України». Подання Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України, відповідно до ст. 37 Бюджетного кодексу України (БКУ) від 8 липня 2010 р. № 2456-VI, відбувається не пізніше 15 вересня року, що передує плановому. Бюджетний кодекс України закріплює за Кабміном ці повноваження у гл.

б. Науковці зазначають, що покладання на виконавчі органи цієї місії є цілком виправданим з огляду на їх повноваження здійснювати державну політику та державне регулювання, оперуючи мобілізованими бюджетними фінансовими ресурсами, та здатність унаслідок свого становища аналізувати економіко-фінансові показники. Зазначене поширюється й на місцеві державні адміністрації та виконавчі органи місцевих рад, які, відповідно до ст. 75 БКУ, готують проекти рішень про місцеві бюджети [5, с. 126-133].

Відповідно до ст. 32 БКУ, Міністр фінансів України відповідає за складання проекту Державного бюджету України, визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, які використовують для підготовки бюджетних запитів і розроблення пропозицій проекту Державного бюджету України. Ефективність бюджетної політики значною мірою залежить від розроблення та здійснення урядом у межах своїх повноважень загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку суспільства. Це вимагає встановлення відповідного порядку та часових термінів складання цих програм і проекту державного бюджету.

Щоб скласти ефективний, що відповідає конституційним цінностям і принципам, суспільним потребам та національним інтересам державний бюджет, Уряду необхідно бачити «панораму» видатків держави на економіку й ефективного обмеження видаткових рішень, – слушно зазначають зарубіжні науковці. Розроблення головних прогностичних макропоказників на плановий рік здійснюють з урахуванням таких показників: обсяг внутрішнього валового продукту, національного доходу; зведеного бюджету фінансових ресурсів; балансу доходів та видатків населення; платіжного та валютного балансу України тощо. Зазначені заходи допомагають збалансувати бюджетну систему країни.

Стаття 32 БКУ зобов'язує Міністерство фінансів України на підставі основних макропоказників економічного та соціального розвитку країни на наступний бюджетний період та аналізу виконання бюджету в поточному бюджетному періоді визначити загальний рівень доходів і видатків бюджету й дати оцінку обсягу фінансування бюджету для складання пропозицій проекту Державного бюджету України. Кабінет Міністрів України повинен розглянути та схвалити не пізніше 1 квітня року, що передує плановому, і в триденний строк подати до Парламенту проект Основних напрямів державної бюджетної політики (бюджетну резолюцію). Відповідно до ч. 4 ст. 33 БКУ, проект Основних напрямів бюджетної політики ґрунтується на прогностичних і програмних документах економічного та соціального розвитку України із зазначенням показників обсягу валового внутрішнього продукту, індексів споживчих та гуртових цін, прогнозованого офіційного обмінного курсу гривні в середньому за рік на кінець року, прогнозованого рівня безробіття тощо. Тому визначальне місце на стадії складання проекту державного бюджету належить Бюджетній резолюції, яка є дієвим засобом встановлення загального рівня державних

видатків на економіку та для визначення бюджетних обмежень загалом. Відповідно до ст. 33 БКУ, Національний банк України до 15 березня року, що передує плановому, подає до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України прогностичні монетарні показники на наступний рік та до 1 квітня – проект кошторису доходів і видатків Національного банку України на наступний бюджетний період. Однак із 2008 року Бюджетну резолюцію не схвалював парламент з певних причин, спричиняючи ситуацію невідповідності бюджетної політики України головним її пріоритетам [6, с. 178–179].

Підготувавши проект закону про Державний бюджет України, Міністерство фінансів подає його разом із пропозиціями щодо термінів і порядку розгляду його в Кабінет Міністрів для розгляду. Уряд, розглянувши цей проект, приймає відповідну постанову щодо схвалення проекту та подає його разом із низкою відповідних документів і матеріалів до Парламенту не пізніше ніж 15 вересня року, що передує плановому.

Після затвердження законодавчим органом державного бюджету та підписання його Президентом України розпочинається процес виконання державного бюджету. Ця стадія бюджетного процесу чинить суттєвий вплив на бюджетну політику держави загалом. Виконання державного бюджету теж підпорядковано принципу централізації, свого роду командам, які йдуть «зверху – донизу». Відповідно до п. 6 ст. 116 Конституції України та ст. 42 БКУ, Кабінет Міністрів України забезпечує виконання Державного бюджету України. У зазначеній статті БКУ закріплено повноваження Міністерства фінансів України на здійснення загальної організації та управління виконанням державного бюджету, координації діяльності учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету. Ця стадія бюджетного процесу передбачає виконання доходної та видаткової частин бюджету. Органи виконавчої влади, відповідно до ст. 52 БКУ, у процесі виконання Державного бюджету можуть вносити зміни в межах затверджених асигнувань за статтями функціональної бюджетної класифікації.

Обслуговування державного бюджету в Україні здійснює Державне казначейство України. Завданнями цієї установи є: запобігання касовому дисбалансу між надходженнями та видатками бюджетних коштів; регулювання податкових пільг і виплат, закладених у бюджет; фінансування соціально-економічної підтримки виробників та населення; забезпечення повернення зовнішнього державного боргу та процентів за ним; розподіл ліквідних засобів між державними установами з метою покриття поточних витрат; погашення внутрішніх позик тощо [7, с.36].

Від виваженого вибору напрямів розвитку бюджетної системи, її глибинного реформування, дотримання в її реалізації таких конституційних принципів, як самостійність місцевих бюджетів, неупередженого та справедливого розподілу суспільного багатства між усіма учасниками тощо, буде залежати загальний соціально-економічний розвиток суспільства, національний суверенітет держави тощо.

Література:

1. Конституційно-правові засади становлення української державності / [В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика, О. Г. Данильян та ін.] ; за ред. акад. АПРН України Ю. М. Тодики. – Х. : Право, 2003. – 328 с.
2. Юхименко П. І. Сучасні тенденції та стратегія фінансової політики України / П. І. Юхименко // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 101–109.
3. Раханський А. Самостійно формувати місцеві бюджети / А. Раханський // Віче. – 2003. – № 5. – С. 25.
4. Блажевич В. Проблеми формування місцевих бюджетів та перспективи їх вирішення / В. Блажевич // Право України. – 2002. – № 5. – С. 116–120.
5. Опарін В. М. Передумови та чинники розбудови ефективної бюджетної системи в Україні / В. М. Опарін // Фінанси України. – 2000. – № 9. – С. 126–133.
6. Єрмоленко М. М. Засади формування бюджетної політики держави / М. М. Єрмоленко, С. А. Єрохін та ін. – К.: НАУ, 2003. – 284 с.
7. Орлюк О. П. Фінансове право / Орлюк О. П. – К. : Юріком Інтер, 2003. – 527 с.

Загребельна Я. Ю.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу природничого факультету
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка*

**ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО
СТАТУСУ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ**

Дослідження конституційно-правового статусу дитини, визначення його теоретичних засад і структури зумовлені перш за все важливістю його як елемента в системі прав і свобод людини та особливістю у співвідношенні з конституційно-правовим статусом людини. Конституційно-правовий статус дитини є складною, комплексною правовою категорією, що об'єктивує систему юридичних ознак правового становища дитини як об'єкта конституційного права. Генезис правового статусу дітей має свої особливості, зумовлені різними історичними етапами, в яких він формувався, з огляду на характер відносин суспільства та дитини, а також соціальну роль, яку дорослі відводили дитині в суспільстві. Основною складовою поняття правового статусу дитини було розуміння цінності дитини як члена суспільства. Історичний розвиток світового суспільства змусив держави повною мірою застосувати положення щодо захисту прав дитини, які дозволяли б їй розвиватися фізично, розумово, морально, духовно й у соціальному відношенні здоровим та нормальним шляхом [4, с. 45].

Тому можна стверджувати, що державам варто реалізувати політику і програми, спрямовані на подолання розриву між законодавством і його